

A FOGLYUL EJTETT ÁLLAM:
Politikai és intézményi válság Macedóniában

BRAUN ANDRÁS - NÉMETH FERENC *

Kivonat

Előrehozott parlamenti választásokat tartottak Macedóniában 2016. december 11-én. A választások célja az volt, hogy véget vessenek a több éve húzódó politikai válságnak a nyugat-balkáni országban. Macedónia 2005 óta az Európai Unió tagjelölt állama, mindeközben azonban képtelen volt megkezdni a csatlakozási tárgyalásokat Brüsszellel. Ezen felül az ország NATO csatlakozási folyamata is sikertelen volt, egy máig megoldatlan diplomáciai szembenállás miatt.

A független Macedónia rendelkezik olyan tipikus belső és külső problémákkal, amelyek egy súlyos politikai válságot eredményeztek. Ez a válság pedig olyan megoldhatatlan helyzetet teremtett az országban, amelyet egyelőre a politikai pártok az Európai Unió segítségével sem voltak képesek megoldani. Meglátásunk szerint az ország egy olyan súlyos politikai, majd intézményi válságba sodródott, amely foglyul ejtette az államot.

Tanulmányunk első részében ennek a csapdahelyzetnek a belső, és külső okait tekintettük át, majd az írásunk második részében foglalkoztunk a decemberi választások eredményeivel, hatásaival.

Kulcsszavak: Macedónia, Európai Unió, válságmenedzsment, választások, VMRO-DPMNE, Nikola Gruevszki;

A TANULMÁNY VÁZLATA:

Az önálló Macedónia létrejötte és a macedón identitás problémái

A politikai válság külső és belső okai

Megtorpanás: az euro atlanti integrációs folyamat buktatói

Politikai szembenállástól az intézményes válságig

Illiberális demokrácia?

A pržinói egyezménytől a választásokig

A választásokat követően: koalíciós kényszer

Az elmaradt áttörés

*

Az önálló Macedónia létrejötte és a macedón identitás problémái

A mai Macedónia területi hovatartozása éles vitákat generált nemcsak a Balkánon, hanem a délkelet-európai régióban is. A terület végül a második Balkán-háború idején került Szerbiához, s így a később létrejövő Szerb-Horvát-Szlovén Királyság (később Jugoszláv Királyság) része lett. Macedónia a második világháború végén újjászerveződő második Jugoszlávia legdélebbi, s egyben legszegényebb tagköztársaságává vált. Az 1970-80-as évektől a jugoszláv rendszer válsága, majd szétesése természetesen érintette Macedóniát is.

---

* A szerzők: Braun András (1990). Doktorandusz, ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola. Lykion Kutatói Okleveles politológus 2016.

Németh Ferenc (1993). A Budapesti Corvinus Egyetem nemzetközi tanulmányok mesterszakos hallgatója és a Biztonságpolitikai Szakkollégium tagja. Lykion Kutatói Okleveles nemzetközi kapcsolatok szakértő 2016.

A Macedón Köztársaság¹ népszavazást követően deklarálta Jugoszláviától való függetlenségét. (Tagliabue 1991) Ez a folyamat egyébként illeszkedett a korábbi (szlovén, horvát) kiválási folyamatokhoz, azzal a nagyon fontos különbséggel, hogy a függetlenedési folyamat békés úton ment végbe. A népszavazást 1991. szeptember 8-ra írták ki.

A referendumon résztvevők döntő többsége – 76%-os részvétel mellett 95% volt az igenek aránya - a független Macedónia megalakulása mellett döntött. (Cvetkovski) Érdemes azonban megjegyezni, hogy a népszavazás nem zárta ki egy esetleges jövőbeni együttműködést a volt jugoszláv köztársaságokkal, valamint a referendumot az albán népesség jelentős része bojkottálta.

Görögország azonban nem ismerte el az új állam alkotmányos nevét, Macedónia így arra kényszerült, hogy a nemzetközi szervezetekben a Macedón Volt Jugoszláv Köztársaság (FYROM) megnevezést használja.² Görögország tehát nem Macedónia területi függetlenségét, hanem „csupán” a névhasználatot kérdőjelezi meg.³ Bizonyos szerzők azonban felhívják a figyelmet arra, hogy a formális név vita mellett valójában fontos történeti legitimitás és identitás kérdéssről van szó. (Hajdú 2010, 63) Ehhez kapcsolódóan két további országot is meg kell említeni: Szerbia a macedón ortodox egyházat nem tartja legitimnek⁴, míg Bulgária sem a macedón nemzeti, sem pedig a nyelvi önállóságot nem fogadja el.⁵

Jól látható, hogy a függetlenségkor jelenlevő belső (gazdasági és politikai) problémák mellett a külső problémák is igen nagy nyomást helyeztek Macedóniára. Az ország ilyen kedvezőtlen helyzetben kezdte meg önálló állami működését. Mindezek mellett nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy Macedóniára is érvényesek azok a tipikus regionális problémák, amelyek a többi, átalakulási folyamatban lévő nyugat-balkáni országban is megtalálhatóak.

Ilyenek például a jogállami hiányosságok, a korrupció, a szabad média kérdése, a szabad és tisztességes választások rendezése, vagy például az elszámoltathatóság. Az Európai Bizottság által évente kiadott országjelentések is igazolják, hogy ha különböző mértékben is, de ezek a problémák felmerülnek a tagságra vágyó nyugat-balkáni országok körében. Az elmúlt években pedig különleges figyelem övezte a macedóniai politikai történéseket.

A demokratikus átalakulás mellett komoly problémát jelent a macedón identitás kérdése is.

A korábban említett név, vallási, valamint az önálló létet firtató viták mellett szót kell ejteni az ország etnikai megoszlásáról is. A Macedóniában élő albánok a lakosság csaknem egyharmadát teszik ki. Céljük, hogy ne kisebbségként, hanem államalkotó nemzetként ismerjék el őket. Ezzel szemben a macedónok szeretnék saját nemzetállamukként megőrizni államukat.

A macedón identitás megerősítésének érdekében a kormányzó Belső Macedón Forradalmi Szervezet - Macedón Nemzeti Egység Demokratikus Pártja (VMRO-DPMNE) nagy szerepet kívánt szánni a nemzeti identitás építésének. Az antikvizációs (Antikvizatzija) gondolat alapja (Lazarevic 2011) a vélt makedón-macedón kontinuitás propagálása (Lozny 2011, 427).

Ennek egyik leglátványosabb gyakorlati példája a „Skopje 2014” elnevezésű városfejlesztési program, amelynek keretében Macedónia fővárosába a makedón történelemhez kapcsolódó épületek sokaságát emelték. (Jordanovska 2015)

A politikai válság külső és belső okai

A jelenleg fennálló macedón politikai válságnak véleményünk szerint több, egymással szorosan összefüggő okai vannak. Az okokat érdemes különválasztani:

- 1) Külső okok: Görögország (név vita), Szerbia (vallás), Bulgária (identitás, nyelv), valamint Albánia és Koszovó (albán lakosság), illetve az euroatlanti integrációs folyamat megrekedése (elhúzódó EU integrációs folyamat, NATO-tagság vétója).

¹ Ugyan az ország hivatalos neve a görög név vita miatt Macedón Volt Jugoszláv Köztársaság (Former Yugoslav Republic of Macedonia), de tanulmányunkban az ország alkotmányos megnevezését – Macedón Köztársaság, vagy Macedónia (Republika Makdeonija) – használtuk.

² A görög-macedón név vita alapja közismert, így erre nem térünk ki részletesen. A történelmi Makedónia területei ma három államban találhatóak meg: Görögországban (Égei-Makedónia, Makedónia néven görögországi tartomány), Bulgáriában (Pirini-Makedónia), valamint Macedóniában (Vardar-Makedónia).

³ Görögország és Macedónia között 1995-ben létrejött egy ideiglenes megállapodás (Interim Accord between the Hellenic Republic and the former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM). New York, 1995. szeptember 13.).

⁴ Az ortodox egyház autokefál jellegű a szerb ortodox egyház nem ismeri el.

⁵ A bolgár álláspont szerint a macedónok bolgárok, a macedón nyelv pedig a bolgár nyelv egyik dialektusa.

- 2) Belső okok: a demokratikus és piacgazdasági átalakulás nehézségei (korrupció, munkanélküliség, jogállam nem megfelelő működése, politikai szereplők közötti kibékíthetetlen ellentét), valamint az identitás kérdése és az etnikai feszültség (elsősorban a macedón és az albán lakosság között)

Megtorpanás: az euroatlanti integrációs folyamat buktatói

Macedónia esetében a 2001-es kvázi polgárháborús helyzet komoly kihívásokat jelentett. A nemzetközi közösség közbenjárásával végül sikerült a macedón és az albán etnikum közötti fegyveres szembenállást megszüntetni. Az Ohridi keretegyezmény végül szavatolta a nyelvhasználati jogot az albán kisebbség számára. Az albánok ezzel – kimondatlanul is – államalkotó nemzetté váltak. (Sulejmani 2011, 61-67) Azonban Ohrid hosszútávú tapasztalatai azt mutatják, hogy az ország albán lakossága nem elégedett meg a helyi önkormányzati joggal és Macedónia föderalizációjában érdekeltek. (Brunnbauer 2002, 16) Így az egyezmény, amelyet új modellként szántak, képtelen volt maradéktalanul megoldani a problémát. (Reka 2011, 12), (N. Pajaziti 2014) Macedónia legfontosabb külpolitikai célja az euroatlanti integráció, vagyis csatlakozás az Európai Unióhoz és a NATO-hoz.

A nyugat-balkáni országok közül Macedónia volt az egyik első ország, amely megkezdte az EU-hoz való közeledést, majd a csatlakozási folyamatot. A stabilizációs és társulási megállapodás (SAA) 2004. április 1-én lépett hatályba. Az Európai Bizottság 2005. december 17-én jóváhagyta, hogy Macedónia az Európai Unió tagjelölt államává válhasson. Az Európai Unió a koszovói válságot követően határozott úgy, hogy tagsági perspektívát kínál a Nyugat-Balkán országai számára. Az Unió ezzel a lépéssel nemcsak a térség politikai és gazdasági fejlődését kívánta ösztönözni, hanem vonzó ígéretével a stabilitás hosszútávú elérését kívánta elérni a Nyugat-Balkánon. (Európai Parlament)

A tagjelöltség azonban nem jelentette azt, hogy a csatlakozási tárgyalások is megkezdődtek az országgal. Ennek elsősorban az volt az oka, hogy Görögország és Bulgária is megvétózta a csatlakozási tárgyalások megkezdését. Ebben egyébként az uniós intézmények között sem volt egyetértés. Azonban a csatlakozási tárgyalás meg nem kezdődése (ha nem is kizárólag, de nagy mértékben hozzájárult) destabilizálóan hatott a macedón belpolitikára is.

Az európai uniós fiaskó mellett a másik súlyos problémát a NATO tagság kérdése jelentette. Macedóniát ugyanis meghívták a NATO-ba, azonban Görögország megvétózta ezt. A nemzetközi szintű kudarcok megosztották a macedón pártokat. (Tran 2008)

Politikai szembenállástól az intézményes válságig

A NATO tagság megghiúsulását követően világgossá vált, hogy a macedón politikai vezetésnek új koncepciót kell kidolgoznia annak érdekében, hogy a diplomáciai ügyeket rendezni lehessen. Ezzel kapcsolatban az bizonyult a legfőbb problémának, hogy a macedón politika nem volt képes arra, hogy egy ilyen eshetőségre is forgatókönyvet dolgozzon ki. Így sajnálatos módon a külpolitikai kudarcok a belpolitikai kapcsolatokra is negatívan hatottak.

Mindehhez hozzájárulnak a társadalmi és gazdasági problémák is; a szociális gondok a magas munkanélküliség, a képzettség, valamint a különböző társadalmi rétegek egymástól való elzárkózásából erednek. Ugyan a vallás nem megosztó tényező, de a macedón identitás, amelynek legfontosabb alapja a macedón nemzetállam, nem tudja kezelni az albán helyzetet.

A problémákon a VMRO-DPMNE miniszterelnöke, Nikola Gruevski sem tudott úrrá lenni. Pártja ugyan megnyerte a 2014-es előrehozott választásokat, ám gyakorlatilag ezt követően kezdődött az a belpolitikai válság, amely a mai napig megbénítja az országot. A 2014. áprilisi választásokat a köztársasági elnökválasztásokkal egyszerre tartották. A VMRO-DPMNE győzelmét követően az ellenzéki szociáldemokraták és vezetőjük, Zoran Zaev nem ismerte el a választások demokratikusságát. A kormányellenes tüntetések is ezzel egy időben kezdődtek meg.

Azok a botrányok amelyek a nyilvánosságra kerültek, aláásták a demokratikus intézményrendszer hitelességét.⁶ (Taleski 2016)

A helyzetet tovább súlyosbította a 2015 tavaszán történt kumanovói fegyveres incidens. Félő volt ugyanis, hogy ismét kiéleződik a macedónok és az albánok közötti ellentét.⁷ (Braun 2016)

⁶ A Gruevski-kormány által javasolt felsőoktatási „reform”-tervezet ellen diáktüntetések kezdődtek Szkopjében, majd ezek a vidéki városokra is áterjedtek. Mindezt csak fokozta, hogy a kormánypártok, valamint az ellenzéki SDSM közötti szembenállás egyre inkább fokozódott. Zoran Zaev szerint a Gruevski-kormány autokratikus eszközökkel és módon kormányoz, Gruevski viszont puccskísérletnek nevezte az ellenzék tevékenységét.

⁷ Az észak-macedóniai városban fegyveres összecsapások alakultak ki a macedón rendőrség és vélhetően az UCK között.

A kormány szerint titkosszolgálati közbenjárással sikerült lefűlelni egy kormányellenes összeesküvést. Az ellenzék ugyanis kormányoldali manipulációt látott a kumanovói események mögött.

Illiberális demokrácia?

Gruevski politizálási stílusa felvet bizonyos hatalomgyakorlással kapcsolatos elméleti kérdéseket is. Többen úgy tartják, hogy miniszterelnökként 2006-ot követően egy korlátozottan demokratikus rendszert épített ki, amely aláasta az ország demokratikus fejlődési irányát, ezzel pedig hozzájárult a politikai, majd intézményi válság kialakulásához Macedóniában. (A. Pajaziti 2011, 75-76) A politikai elit által támogatott korlátozott, vagy irányított demokrácia de facto autokratikus hatalomgyakorlási formát jelent. Gruevski populizmusra épített politikája pedig előszeretettel alkalmazta a nacionalista elemeket is. Mindez az etnikumok, valamint a vallások közötti feszültség kieleződéséhez is vezetett. Zakaria terminológiája alapján a Gruevski által kormányzott Macedónia beleillik (Meyersson 2015) az illiberális demokráciák sorába. (Zakaria 1997) Mindez azt jelenti, hogy az Európai Uniónak, amelynek deklarált célja, hogy az országban és a térségben jól működő demokráciák jöjjenek létre, aktív szerepet kell vállalnia a macedón válság megoldásában. (Gjorgjioska 2015)

Az Európai Unió az elhúzódó és egyre súlyosabb krízis miatt közvetítőként kívánt részt venni a konfliktusos helyzet megoldásában. Az Unió ilyen fajta közbenjárása nem egyedülálló: Montenegró, valamint Szerbia és Koszovó esetében is tetten érhető volt a mediátor szerep. Az Uniónak ugyanis érdekében áll, hogy a határai mentén elterülő Nyugat-Balkánon a kialakított stabilitás fennmaradjon, a kontinensen fellépő problémákat pedig saját külpolitikai eszköztára segítségével tudja megoldani.

Az Európai Bizottság így célul tűzte ki, hogy asszisztálni fog a politikai konfliktus feloldásában. Világossá vált, hogy a permanens tüntetések miatt, valamint a hatalommal való visszaélés miatt előrehozott választásokat kell kiírni az országban. (European Western Balkans 2016)

Ennek érdekében az Európai Bizottság asszisztálásával létrejött a pržinói egyezmény, amely azonban nem érte el a kitűzött céljait. Az előrehozott választások időpontjának kétszeri eltolása (áprilisról júniusra, majd júniusról decemberre), valamint az ellenzéki pártok esetleges bojkottja, a köztársasági elnök által adott kegyelmek, valamint az alkotmánybíróság rendelkezései is kudarcra ítélték a megállapodást. (Independent Insider 2016)

Látható tehát, hogy a belső és külső problémák között nincs világos határvonal, ezek gyakran egymásból következnek, vagy egymást generálják. Macedónia esetében megállapítható, hogy különböző típusú konfliktusok sokasága vezetett egy olyan súlyos politikai válsághoz, amely alapvetően bénította meg az ország rendszer- és intézményszintű működését.

Az előrehozott választásokat végül 2016 decemberében tartották meg. A választás célja az volt, hogy a válságos helyzet megoldódjon.

A pržinói egyezménytől a választásokig

A négypárti megállapodás alapján 2016. április 24-ére tűztek ki előrehozott parlamenti választást, amelynek elsődleges célja a politikai válság lezárása volt. (European Commission 2015) Az időpont közeledtével azonban nyilvánvalóvá vált, hogy egy szabad és demokratikus szavazást biztosító reformok még nem mentek végbe, a lehallgatási botrány kivizsgálására létrehozott Speciális Ügyészi Bizottság (*Specijalno Javno Obvinitelstvo*) munkája lassabban haladt a vártál, valamint a szavazásra jogosultak névsorát tartalmazó dokumentum megbízhatósága is kétséges maradt.

A választás elhalasztását az ellenzéki pártok és a nemzetközi közösség – elsősorban az EU – mellett a január 15-én miniszterelnöki tisztségéről lemondott Gruevski is támogatta⁸; a Macedóniai Szociáldemokrata Szövetség (SDSM) ezt saját sikerének, egyben a kormánypárt újabb bukásaként értelmezte. (Dimishkovski 2016)

A látszólagos egyetértés ellenére a június 2-ára tolt választás újabb elhalasztásáról született döntés. Az ellenzéki pártok – elsősorban az SDSM és az Albánok Demokratikus Pártja (DPA) –, valamint a kormánykoalíciós albán partner, a Demokratikus Unió az Integrációért (DUI) szerint a választás demokratikus jellege ismételen kétségbe vonható. Az Európai Bizottság is felhívta a pártok figyelmét, hogy még mindig hiányoznak azon feltételek, amik védik az állampolgárokat az esetleges megvesztegetésektől, valamint a pártok médiareprezentációja sem kiegyensúlyozott.

A legnagyobb problémát ez alkalommal is a szavazásra jogosultak listája okozta, amelynek „megtisztítása” az időközben elhunyt vagy nem létező személyektől szintén szükségessé vált. A politikai együttműködést tovább nehezítette, hogy a parlament a kormánypárthoz köthető politikusokat nevezett ki

⁸ A pržinói egyezmény értelmében a miniszterelnök vállalta, hogy a választásokat megelőző 100. napig lemond kormányfői pozíciójáról.

miniszteri posztok betöltésére; ennek hatására az SDSM sokadjára hagyta el a törvényhozást és kezdett bojkottba. Eközben pedig újabb tüntetéshullám⁹ söpört végig Szkopjén: Gjorge Ivanov államfő április 12-én politikai kegyelemben részesített 56 magasrangú vezetőt – köztük Gruevskit és Zaevet is –, akik a lehallgatási botrány kapcsán a speciális ügyészi bizottság vizsgálatának fókuszában álltak. (Marusic 2016a) A tüntetők szerint az államfő lépése ellehetetleníti a bizottság munkáját és veszélyezteti a választások kimenetelét; Ivanov nem sokkal később visszavonta elnöki határozatát.

Augusztus 31-én végül újabb négypartii jegyzőkönyvet fogadtak el. Az EU közreműködésével létrejött dokumentum december 11-ét jelölte meg az újabb, egyben harmadik választási időpontként.

A hónap végére a Macedóniai Választási Hivatal (*Državna Izborna Komisija*) is véglegesítette a szavazásra jogosultak listáját, így elméletben már biztosított volt egy szabad és demokratikus szavazás megtartása. (Mejdini 2016)

A féléves kampányidőszak alatt a gazdasági kérdések domináltak; a pártok elsősorban a munkahelyteremtésre¹⁰, valamint a fiatalok kivándorlásának megakadályozását célzó intézkedésekre helyezték a hangsúlyt. Emellett – visszatérő elemként – hangsúlyos maradt a macedón-albán viszony rendezése is, elsősorban az albán nyelv helyzete és az albánok döntéshozatali szerepének növelése.¹¹

A kampányból természetesen nem hiányozhatott az elmúlt két év eseményeinek (eltérő) értelmezése és a nacionalista retorika sem.

A VMRO-DPMNE az ország destabilizálásával és a nemzeti érdek erodálódásának elősegítésével vádolta meg az SDSM-et, valamint a politikai válságot külföldi, meg nem nevezett aktorok eredményének titulálta. Eközben az ellenzék a hatalommal való visszaélés és korrupció vádjával reagált a VMRO kijelentéseire. Az ellenzék alapvetően pozitív színezetű kampányában a választások utáni felelősségre vonás is hangsúlyos szerepet kapott. (Hopkins 2016)

A szócsatározások néhány helyen tettelegességig fajultak; a többségében albánok lakta településeken ismeretlenek gyújtogatásokat követtek el a macedón pártok helyi választási irodái ellen.¹² Az EBESZ összefoglaló értékelése megállapította, hogy a kampány igen erős versenyszellemben zajlott; a nem átlátható kampányfinanszírozás és a pártok túlköltekezése azonban szembeűnő. A választás napján ugyan számos incidens történt (roma választók lefizetése, csalási kísérletek), de jelentős szabálysértésről nem érkezett bejelentés. (OSCE, 2016: 5-7)

A választási eredmények ismertetése

A választási törvény értelmében Macedónia területét hat választási kerületre osztották; mindegyik kerület húsz főt választ listás szavazással a 123 fős törvényhozásba¹³. A politikai válság lezárását célzó, „történelmi szavazásnak” aposztrofált választás igencsak nagy nemzeti és nemzetközi visszahangot kapott, és így nem csoda, hogy a szavazásra jogosultak majdnem 67%-a – megközelítőleg 1,2 millióan – járultak az urnák elé.

A választási eredmények meglehetősen szorosak lettek a két nagy macedón párt között; a VMRO-DPMNE és az SDSM között alig több mint 30 ezer lett a szavazatkülönbség, ami miatt még a szavazás másnapján is bizonytalan volt a parlamenti helyek elosztása; egy esetleges „döntetlen” is elképzelhetőnek tűnt. A végső eredmények alapján a VMRO-DPMNE 51, míg az SDSM 49 helyet szerzett. A 2014-es választásokkal összevetve a kormánypárt tízzel kevesebbet, míg a legnagyobb ellenzéki tömörülés 15-tel több helyet tudhat magáénak.

Az eredmények azonban egyik pártnak sem okozhatnak teljes örömet: az SDSM jelentősen megerősödött, de az elmúlt két év tüntetéssorozata nem hozta el a várt áttörést; nem sikerült megelőzni a kormánypártot. Gruevskinek ugyan sikerült újból győzedelmeskednie, de nem lesz könnyű koalíciós partner(ek)e)t találnia. Győzelme, paradox módon, azt támasztja alá, hogy az ország egy határozott és tapasztalt vezetőt szeretne magának tudni, aki a stagnáló gazdaságot, az országot sújtó menekülthullámot és a szomszédos országokkal való vitákat valamennyire rendezni képes.

⁹ Ezek az ún. „Protestiram” jelszó alatt történő tüntetések voltak. Hasonlóan a korábbi demonstrációkhoz, macedónok és albánok közösen vonultak fel a főváros utcáin.

¹⁰ A macedón Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján (2016) a munkanélküliek aránya eléri a 24%-ot.

¹¹ Kivétel nélkül minden albán párt kampányában célként fogalmazódott meg az albán nyelv országos szintű kiterjesztése, valamint az igazságosabb intézményi reprezentáció.

¹² Az incidensek elsősorban a VMRO helyi irodáit érintették (Kumanovo, Gjorge Petrov). Ezek mellett több albán párt is beszámolt arról, hogy a DUI kvázi ellehetetlenítette kampányolásukat az ország albánlakta részein. (OSCE, 2016: 8)

¹³ Ebből három hely a macedón diaszpóra képviselőinek fenntartott; az alacsony külhoni részvétel miatt ezen helyek üresen maradnak.

A VMRO választási eredményei azonban nagyfokú kegyvesztettséget is mutatnak a macedónok felől, valamint akár több albán pártot is a „királycsináló” szerepébe hozhat az, hogy a kormánypárt még távolabb került a 2014-es választáson egyedül elért abszolút többségtől.¹⁴

Ami az albán kisebbségi¹⁵ pártok szereplését illeti, jelentős átrendeződés zajlott le a választások során. A DUI, ami a kormánykoalícióknak 2002 óta tagja, jelentős veszteséget szenvedett, hiszen a 2014-ben elnyert 19 mandátuma helyett most csak 10 képviselőt küldhet a parlamentbe. A másik „hagyományos” albán párt, a DPA sem büszkélkedhet eredményével: az eddigi hét képviselője helyett az új törvényhozásban csupán két fővel fog részt venni. A választási eredményeknek is betudható, hogy a DPA-t 2007 óta vezető Menduh Thaci lemondott. (Marusic 2016b)

A DPA-ból időközben kivált Albánok Demokratikus Pártja – Albánok Szövetsége (Movement for Reforms – DPA) hármat, míg az újonnan alakult Besa Mozgalom¹⁶ öt helyhez jutott. Meglepő módon az SDSM kampánya során az albán szavazókat is meg kívánta szólítani; ennek eredménye, hogy két albán képviselőt is küld a Sobranjéba. Az, hogy egy macedón párt nem az etnikai törésvonalak mentén határolja el magát a választások során, eddig ismeretlen jelenségnek számított Macedóniában. Ez a folyamat pedig kedvező lehet a macedón-albán viszony szempontjából.

1. Táblázat: a 2016-os választások eredményei

<i>Párt(tömörülés) neve</i>	<i>2014-es választási eredmény</i>	<i>2016-os választási eredmény (változás mértéke)</i>
Belső Macedón Forradalmi Szervezet - Macedón Nemzeti Egység Demokratikus Pártja (VMRO-DPME)	61*	51 (-10)
Macedóniai Szociáldemokrata Szövetség (SDSM)	34	49 (+15)
Demokratikus Unió az Integrációért (DUI)	19*	10 (-9)
Albánok Demokratikus Pártja (DPA)	7	2 (-5)
Albánok Demokratikus Pártja – Albánok Szövetsége (Movement for Reforms – DPA)	-	3 (+3)
Besa Mozgalom (Besa Movement)	-	5 (+5)

*: a kormánykoalícióban résztvevő pártok.

Az albán pártok szempontjából a legégetőbb kérdés, hogy vajon bárki is koalícióra lépjen, illetve léphet-e a Gruevski-vezette VMRO-val? A miniszterelnök nacionalista retorikája és a kumanovói események során hangoztatott albánellenes kijelentései mellett nem igazán lenne összeegyeztethető az albán pártok újbóli összefogása a kormánypárttal az abszolút többség eléréséhez.

Az eddigi koalíciós partner, a DUI 10 helyével meglenne a többség és erre van a legnagyobb esély, hiszen ideológiailag közelebb is áll a VMRO-hoz. De az albánok tömeges elfordulása jelzésértékűnek kell, hogy számítsen: ha még egyszer Gruevski mellé áll a párt, a következő választásokon talán még kevesebb szavazatot fog kapni. (Popovikj 2016) Elméletileg az is megoldható, hogy a VMRO sikertelen kormányalakítása után az SDSM több albán párt bevonásával szerez abszolút többséget; ehhez 12 szavazatra, azaz legalább két albán párttal való összefogásra lenne szüksége.

¹⁴ Abszolút többséghez 61 helyre van szükség; az eddigi kormánykoalíció, a VMRO-DPMNE és a DUI együttesen a parlamenti helyek 60%-val rendelkeztek.

¹⁵ Más etnikai és kisebbségi pártok önállóan nem indultak a választásokon; a lakosság 2,5%-át kitevő romákat a politikai pártok előtéljesen sztereotipizálták a kampány során.

¹⁶ Az albán *besa* szó jelentése: becsület, őszinteség, adott szó; a kifejezés nagy szerepet játszik az albánok történelmében és társadalmi viszonyaik alakításában. A Besa Mozgalom e kifejezés használatával is sugallja, hogy politikai tevékenységük a szavazóktól kapott bizalmon alapul, aminek folyamatos betartása, érdekeik képviselése számukra mindennél fontosabb.

E lehetőség bekövetkeztét azonban gátolja, hogy a DUI végig az ellenzéki tömörülés ellen kampányolt, valamint a kisebb albán pártok naprendi programja között szerepel az ország föderalizálásának terve is. Ezt, hasonlóan a VMRO-hoz, az újból ellenzéki szerepben ragadt SDSM is elutasítja.

Az elmaradt áttörés

A politikai válság lezárását célzó választások értékelése és fogadtatása vegyes, de semmiképpen nem nevezhető történelminek. Gruevski újabb győzelme az ellenzéknek és különösen a hónapokon át tüntető lakosságnak okozott nagy vereséget. A helyzetet tovább rontja, hogy Gruevski a lehallgatási botrány kivizsgálására létrehozott ügyészi bizottság munkáját is beszüntetné, valamint a választásokat követően sem enyhített nacionalista-populista retorikáján. Az SDSM-nek ugyan jelentősen megnőtt társadalmi támogatottsága – amely már nem csupán a macedónokra korlátozódik –, de a kormányváltáshoz ez még nem volt elég. (Taleski 2016) Az albán pártokat az elmúlt két év eseményei (különösen a VMRO válasza a kumanovói eseményekre) és a választási eredmények komoly dilemma elé állították. Érdemes-e továbbra is együttműködniük azzal a párttal, ami a politikai válság során használt egyre erősebb nacionalista retorikája alapvetően sérti kisebbségi érdekeit?

A politikai válság időszaka minden bizonnyal nem ért még véget Macedóniában. Bármilyen kormánykoalíció is alakuljon, az abban részt vevő pártoknak – különösen a koalícióra esélyes DUI-nak – számolniuk kell a hosszú távú következményekkel. Nevezetesen, hogy támogatottságuk egy következő választásnál már nem fog elégnék bizonyulni, hogy ők váljanak „királycsinálókká”.

Az egyetlen pozitívuma a szavazásnak az etnikai határvonalak áttörésére tett erőfeszítések voltak; e tendencia folytatása lehet a kulcs a macedón-albán viszonyok politikai szintű rendezéséhez.

A választási törvények alapján az új parlamentnek 2016 végéig, míg a kormánynak legkésőbb 2017. február 16-ig kell felállnia.

Összességében tehát megállapítható, hogy a választások igazi áttörést egyik oldalnak sem hoztak. Így Macedóniában továbbra is fennmaradt a politikai patthelyzet. Az elemi változások hiánya pedig nem fog pozitívan hatni a gazdaságra, a megrekedt euroatlanti integrációra és a szomszédokkal való konfliktusos viszony rendezésére sem. Az intézményi válság olyan csapdahelyzetet eredményezett, amelyből az ország láthatóan nem tud kilábalni.

Ebben a szituációban az egyetlen pozitívumnak az számít, hogy mind az ország vezetése, mind pedig az Európai Unió tisztában van a helyzet súlyosságával. Azonban az EU – minden igyekezete ellenére – egyelőre képtelen volt olyan megoldási javaslattal előállni, amely a felek közötti ellenséges helyzetet feloldhatná, megszüntetve ezzel az intézményi válságot.

Jelen helyzetben fontos látni, hogy a macedón válság nemcsak az országot, hanem tágabb értelemben a többi nyugat-balkáni állam esetében is instabilitást okozhat. Írásunkat az alábbi megállapításokkal zárjuk:

- 1) Macedóniának mindenképpen kiutat kell találnia ebből a csapdából. Látható, hogy ez nem fog menni az Európai Unió segítsége nélkül.
- 2) Macedónia megtorpant az európai uniói csatlakozás felé vezető úton.
- 3) A belpolitikai erők között jelenleg kibékíthetetlen ellentét áll fenn.
- 4) Az etnikai kártyát a kormányzat kijátszotta. Ez pedig megronthatja a macedón és az albán társadalom amúgy is törekeny viszonyát.
- 5) A kormányellenes tüntetések azonban bebizonyították, hogy a civil társadalom életképes képződmény az országban. Szkopje mellett ugyanis a vidéki városokban is zajlottak demonstrációk.
- 6) Nikola Gruevski távozása a politikából vákuumot kelthet a politikai életben.
- 7) Macedónia jelenleg a menekültválság szempontjából stratégiaileg fontos balkáni migrációs útvonalon helyezkedik el (lásd: Idomeni – Tetovo).

IRODALOM

Lozny, Ludomir R. *Comparative Archaeologies: A Sociological View of the Science of the Past*. Springer, 2011.

(OSCE), Organization for Security and Co-operation in Europe. *The former Yugoslav Republic of Macedonia, Early Parliamentary Elections, 11 December 2016: Statement of Preliminary Findings and Conclusions*. 2016. 12. 12. <http://www.osce.org/odihr/elections/fyrom/288186> (2016. 12. 29.).

Braun, András. *Válságok között*. 2016. 6 21. <http://figyelo.hu/cikkek/434413-valsagok-kozott> (2017. 1 2).

Brunnbauer, Ulf. „The Implementation of the Ohrid Agreement: Ethnic Macedonian Resentments.” *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 2002.

Commission, European. *Statement by Commissioner Hahn and MEPs Vajgl, Howitt and Kukan: Agreement in Skopje to overcome political crisis*. 2015. 7. 15. http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-15-5372_en.htm (2016. 12. 29.).

Commission, Republic of Macedonia State Election. *Parliamentary Elections - Macedonia*. 2016. 12. <https://rezultati.sec.mk/Parliamentary/Results?cs=en-US&r=r&rd=r1&eu=All&m=All> (2016. 12. 29.).

Cvetkovski, Cvetan. *CONSTITUTIONAL HISTORY OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA*. dátum nélk. http://www.cecl.gr/RigasNetwork/databank/REPORTS/r1/Fyrom_R1_Cvetkovski.html (2016. 12. 19.).

Dimishkovski, Aleksandar. *Macedonia Postpones Elections Until June Amid Opposition Pressure*. 2016. 02. 25. http://www.nytimes.com/2016/02/25/world/europe/macedonia-elections-postponed.html?_r=1 (2016. 11. 29.).

Európai Parlament. *The Western Balkans*. dátum nélk.

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html (2016. 12. 24.).

European Western Balkans. *Statement of EU's Ambassadors: The Elections Are a Possibility for Macedonia to Make a New Beginning*. 2016. 11. 19.

<https://europeanwesternbalkans.com/2016/11/19/statement-of-eus-ambassadors-the-elections-are-a-possibility-for-macedonia-to-make-a-new-beginning/> (2017. 1. 1.).

Gjorgjioska, Adela. *Negotiating the release of Macedonia's captured state*. 2015. 6. 22.

<http://www.transconflict.com/2015/06/negotiating-the-release-of-macedonias-captured-state-226/> (2017. 1. 1.).

Hajdú, Zoltán. „Államosodási folyamatok 1990 után.” In *Regionális átalakulási folyamatok a Nyugat-Balkán országában*, szerző: Gyula Horváth és Zoltán Hajdú. Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, 2010.

Hopkins, Valerie. *Macedonia's 'nastier than ever' election*. 2016. 12. 12.

<http://www.politico.eu/article/macedonias-nasty-election-nikola-gruesvski-nationalist-right-wing-brussels/> (2016. 12. 19.).

Independent Insider. *Year Later: What is Left of Przino Agreement?* 2016. 6. 2.

<http://www.independent.mk/articles/32633/Year+Later+What+is+Left+of+Przino+Agreement> (2017. 1. 2.).

Jordanovska, Meri. *True Cost of 'Skopje 2014' Revealed*. 2015. 7. 27.

<http://www.balkaninsight.com/en/article/true-cost-of-skopje-2014-revealed> (2016. 12. 24.).

Lazarevic, Nela. *Macedonia the Great: historical obsessions and Skopje 2014*. 2011. 8. 30.

<http://www.cafebabel.co.uk/society/article/macedonia-the-great-historical-obsessions-and-skopje-2014.html> (2016. 12. 24.).

Marusic, Sinisa Jakov. *Macedonia Ruling Party Defends Solo Election*. 2016. 5. 16.

<http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-ruling-party-denies-suspending-pluralism-05-16-2016> (2016. 12. 29.).

—. *Menduh Thaci Quits as Macedonia Party Chief*. 2016. 12. 23.

<http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-s-menduh-thaci-resigns-from-party-helm-12-23-2016> (2016. 12. 29.).

Mejdini, Fatjona. *Macedonian Election Set for December*. 2016. 9. 1.

<http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-decides-to-hold-elections-on-december-11-08-31-2016> (2016. 12. 29.).

Meyersson, Erik. *Which country has the most illiberal democracy in the world?* 2015. 6. 18.

<https://erikmeyersson.com/2015/06/18/which-country-has-the-most-illiberal-democracy-in-the-world/> (2017. 1. 1.).

Pajaziti, Ali. „Ó Illiberal Democracy and Cultural Etatism Versus of a Multiculturalist GEIST.” In *Ten years from the Ohrid Framework Agreement: Is Macedonia Functioning as a multi-ethnic state?*, szerző: Blerim Reka. Tetovo: South East European University, 2011.

Pajaziti, Naser. *13th anniversary of the Ohrid Agreement full of dilemmas and challenges*. 2014. 8. 13.

<http://www.balkan.eu.com/13th-anniversary-ohrid-agreement-full-dilemmas-challenges/> (2017. 1. 1.).

Póka, Ferenc. *A görög-macedón névvita történetisége, legújabb fejleményei, megoldásának lehetősége a jelenlegi nemzetközi politikai környezetben*. 2016.

Popovikj, Misha. *Macedonia's election has opened the door to finally tackling the country's corruption problem*. 2016. 12. 15. <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2016/12/15/macedonia-election-corruption/> (2016. 12. 29.).

Reka, Blerim. „The Ohrid Framework Agreement – a New Political Philosophy for the Functioning of a Multi-ethnic State.” In *Ten years from the Ohrid Framework Agreement: Is Macedonia Functioning as a multi-ethnic state?*, szerző: Blerim Reka. Tetovo: South East European University, 2011.

Sulejmani, Rizvan. „Challenges of the Ohrid Framework Agreement: Ten years later.” In *Ten years from the Ohrid Framework Agreement: Is Macedonia Functioning as a multi-ethnic state?*, szerző: Blerim Reka. Tetovo: South East European University, 2011.

Tagliabue, John. *MACEDONIANS VOTE FOR INDEPENDENCE FROM YUGOSLAVIA*. 1991. 9 10. <http://www.nytimes.com/1991/09/10/world/macedonians-vote-for-independence-from-yugoslavia.html> (2016. 12 19).

Taleski, Dane. *Macedonia in 2016: Resolving or reinforcing the political crisis?* 2016. 1 18. <http://www.suedosteuropa.uni-graz.at/biepag/node/196> (2017. 1 2).

Taleski, Dane. *The elections in Macedonia brought political balance, but will they bring stability or restore democracy?*. 2016. 12. 13. <http://www.suedosteuropa.uni-graz.at/biepag/node/238> (2016. 12. 29.).

Tran, Mark. *Macedonia walks out of Nato talks*. 2008. 4 3. <https://www.theguardian.com/world/2008/apr/03/nato.ukraine> (2017. 1 2).

Zakaria, Fareed. *The Rise of Illiberal Democracy*. 1997. 11. <https://www.foreignaffairs.com/articles/1997-11-01/rise-illiberal-democracy> (2017. 1 2).

© DKE 2016

Email: [dke\[at\]southeast-europe.org](mailto:dke[at]southeast-europe.org)

A folyóirat: <http://www.southeast-europe.org>

Figyelem! *Kedves Kutató!* Ha erre a tanulmányunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük, küldjön erről egy email-t a főszerkesztő részére a [dke\[at\]southeast-europe.org](mailto:dke[at]southeast-europe.org) címre. *A cikket a következőképpen idézze:*

Braun András - Németh Ferenc: A foglyul ejtett állam: Politikai és intézményi válság Macedóniában. *International Relations Quarterly*, Vol. 7. No.4 (2016 Tél) 9 p. Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő*